

Ekološko čebelarjenje

Vlado Auguštin*, vlado.augustin@czs.si

Ekološko čebelarjenje je vrsta in način čebelarjenja, ki se le počasi uveljavlja v slovenskem čebelarskem prostoru. Ker so naravne danosti z bogato krajinsko členitvijo, avtohtono kranjsko čebelo, različnimi tipi pokrajin in podnebij v Sloveniji pestre, so odlične tudi možnosti za nadaljnji in pospešen razvoj tega načina čebelarjenja, saj ta pomembno prispeva k zagotavljanju neoporečnih čebeljih pridelkov in ohranjanju oz. izboljšanju biotske raznovrstnosti.

Glede na to in glede na vse večje povpraševanje porabnikov po ekoloških pridelkih in živilih, pa tudi glede na vse večji obseg prometa s temi živili – ne samo v Sloveniji, ampak po vsej Evropi in tudi drugod po svetu – je prihodnost ekološkega čebelarjenja oziroma ekoloških pridelovalcev in predelovalcev razmeroma varna. Brez dvoma je torej ekološko čebelarjenje velika priložnost za doseganje večjih prihodkov in višje dodane vrednosti v naših čebelarstvih. Prav tako je veliko neizrabljenih priložnosti še v tako imenovanem ekoturizmu oz. turizmu na ekoloških kmetijah, ki je lahko dobra alternativa ali dopolnitev klasičnega kmečkega turizma.

Čebelarji, ki želijo svoje čebelje pridelke deklarirati z nazivom ekološko pridelani, morajo pred tem izpolniti predpisane zahteve, ki jih določa zakonodaja o ekološkem čebelarjenju. Te temeljijo na:

1. evropski zakonodaji:
 - Uredba Sveta (ES), št. 834/2007,
 - Uredba Komisije (ES), št. 889/2008, in
2. državni zakonodaji:
 - *Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oz. živil* (Ur. l. RS, št. 71/2010),
 - *Pravilnik o določitvi območij v RS, ki so primerna za ekološko čebelarjenje* (Ur. l. RS, št. 103/2011).

Čebelarstvo, ki se vključi v sistem ekološkega čebelarjenja in konča enoletno obdobje preusmeritve, postane ekološko čebelarstvo. Če želi čebelje pridelke ali izdelke iz ekološke pridelave tržiti kot ekološko pridelane, mora upoštevati določila o označevanju ekoloških pridelkov oziroma

izdelkov, ki so razdeljena na obvezna označevanja in prostovoljno izbiro blagovnih znamk interesnih povezav ekoloških kmetov.

Leta 2012 je bilo v Sloveniji 47 ekoloških čebelarjev s 1379 čebeljimi družinami. Povprečno je tako ekološki čebelar v letu 2012 čebelaril z 29 čebeljimi družinami. Če čebelarje razdelimo v skupine glede na število čebeljih družin, s katerimi čebelarijo, ugotovimo, da je večina čebelarjev v skupini z več kot 20 čebeljimi družinami.

I. POGOJI ZA EKOLOŠKO ČEBELARJENJE

Izbira stojišča za čebelnjak oziroma namestitev panjev

V ekološkem čebelarstvu je zaželeno, da viri nektarja in cvetnega prahu v območju treh kilometrov okoli stojišča po večini izvirajo iz ekološko obdelanih površin ali samoraslega rastlinstva.

Upoštevati je treba, da mora biti stojišče vsaj 1 km oddaljeno od glavnih prometnic in strnjenih mestnih središč oziroma najmanj 3 km od odlagališč, sežigališč odpadkov in industrijskih območij. Določilo je opredeljeno tudi v karti neprimernih območij za ekološko čebelarjenje v RS (Slika 1), ki je bila pripravljena na podlagi *Pravilnika o določitvi območij v RS, ki so primerna za ekološko čebelarjenje*. Ob prevažanju čebel na različna pasišča mora čebelar o premikih svojih čebel v dogovorjenem roku obvestiti nadzorno organizacijo.

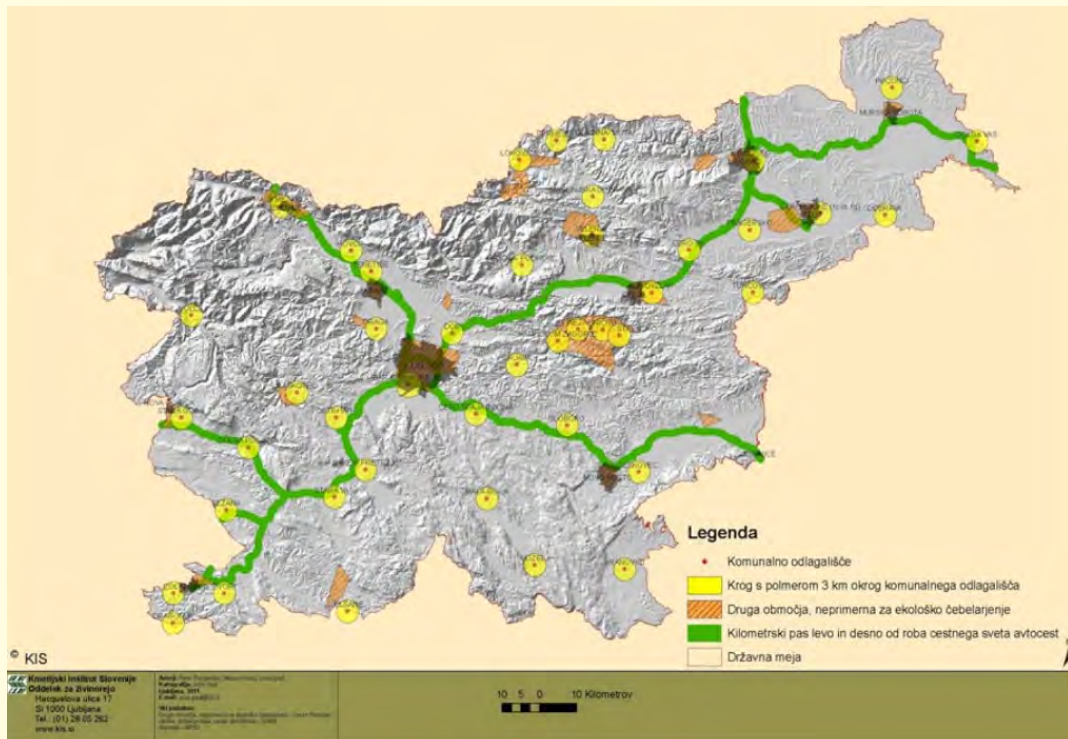
Čebelnjak in čebelji panji

Čebelji panji morajo biti po večini narejeni iz naravnih materialov, ki ne onesnažujejo okolja ali čebeljih pridelkov. V panjih je dovoljena samo uporaba naravnih snovi, kot so propolis, vosek in rastlinska olja.

Dovoljena je mehanska dezinfekcija, kot je čiščenje s paro ali neposredno s plamenom.

Za zaščito satnikov, panjev in satja pred škodljivci so dovoljeni ustrezni proizvodi, ki so uvrščeni na seznam v Prilogi II *Uredbe Komisije, št. 889/2008*. Za čiščenje in razkuževanje stavb, napeljave in pripomočkov pa je dovoljena tudi uporaba proizvodov, uvrščenih v Prilogo VII *Uredbe Komisije, št. 889/2008*.

*svetovalec JSSČ za tehnologijo čebelarjenja

Slika 1: Karta neprimernih območij za ekološko čebelarjenje v Republiki Sloveniji

Foto: Kmetijski inštitut Slovenije

Izbira čebelje rase

Izbira čebelje rase naj temelji na naravni prilagojenosti danim razmeram. V Sloveniji je za čebelarjenje, in s tem tudi za ekološko čebelarjenje, dovoljeno čebelariti le s kranjsko čebelo oz. kranjsko sivko – *Apis mellifera carnica*.

Razmnoževanje čebeljih družin

V ekološkem čebelarstvu lahko družine obnovljamo samo s tistimi družinami, ki so oskrbovane po načelih ekološkega čebelarstva, dovoljene izjeme pa so opredeljene v zakonodaji o ekološkem kmetovanju. Maticam ni dovoljeno prizrezovati kril.

Dokup čebeljih družin in matic

Če na trgu ni čebeljih družin iz ekoloških čebelarstev ali če moramo kupiti večje število družin (odmrtje zaradi bolezni ali drugi vzroki večjih izgub čebeljih družin), jih ob poprejšnji odobritvi nadzorne organizacije lahko dokupimo tudi v neekoloških čebelarstvih.

Za obnovo čebeljih matic in družin lahko na leto dokupimo največ 10 odstotkov čebeljih rojev in matic iz neekoloških čebelarstev, a pod pogojem, da jih vstavimo v panjske enote s satovjem ali satnicami iz ekološkega čebelarstva.

Uporaba čebeljega voska

Čebelji vosek mora izvirati iz ekoloških čebelarstev. Zagotoviti moramo stalen obtok voska v okviru čebelarstva. Ob predelavi voska v drugih obratih pa moramo zagotoviti nadzor in izdelavo satnic iz lastnega voska oz. iz voska ekoloških čebelarstev.

Prehrana čebeljih družin

V čebelji družini moramo vedno pustiti zadostne količine medu in cvetnega prahu. Za nadomestno krmljenje čebeljih družin lahko takrat, kadar je zaradi vremenskih razmer ogroženo njihovo preživetje, uporabimo ekološko pridelan med, ekološko pridelan sladkorni sirup ali ekološki sladkor. Nadomestno krmljenje lahko izvajamo od zadnjega točenja v sezoni do 15 dni pred začetkom naslednje sezone pridelovanja medu. Pri nadomestnem krmljenju je treba natančno zapisovati vrsto uporabljenega izdelka, datume krmljenja, količino dodane hrane in panje, ki smo jih krmili.

Preprečevanje razvoja bolezni in zdravljenje čebeljih družin

Izrezovanje trotovine je v ekološkem čebelarstvu dovoljeno le za obvladovanje populacije varoj. Če

čebelje družine kljub upoštevanju preventivnih ukrepov vendarle zbolijo ali se okužijo, jih moramo takoj zdraviti. Uporaba veterinarsko-medicinskih sredstev v ekološkem čebelarstvu mora biti v skladu s točno določenimi načeli. Uporabljamo lahko samo dovoljene veterinarsko-medicinske izdelke. Za zatiranje bolezni in okužbe, ki utegnejo povzročiti odmrtnje čebeljih družin, lahko uporabimo kemično sintetizirane medicinske izdelke, če njihovo uporabo predpiše veterinar. Za zdravljenje zajedavske bolezni oz. varoze lahko uporabljamo mravljinčno, mlečno, očetno in oksalno kislino ter mentol, timol, evkaliptusovo olje ali kafro.

Ob uporabi kemično sintetiziranih zdravil moramo ekološke čebelje družine med zdravljenjem preseliti v izolirane čebelnjake, ves vosek pa zamenjati z voskom iz ekološke pridelave. Po končanem zdravljenju je treba čebelje družine pred vnovično vključitvijo v ekološko čebelarjenje za eno leto vključiti v preusmerjanje, razen če so za zdravljenje uporabljeni v prejšnjem odstavku navedeni izdelki za zatiranje varoj.

Čebelar mora evidentirati vsako uporabo veterinarsko-medicinskih izdelkov. Navesti je treba vrsto izdelka (vključno z navedbo aktivnih farmakoloških snovi), podrobno diagnozo, odmerke in način uporabe, trajanje zdravljenja in priporočeno karenco. Te podatke je treba predložiti nadzornemu organu, preden izdelke prodajamo kot ekološko pridelane.

Pridobivanje, odvzem in skladiščenje medu

Med točenjem medu je prepovedana uporaba kemičnih sintetičnih repelentov, prepovedano pa je tudi točenje medu iz satov, v katerih je zalega. Vsako točenje medu je treba vpisati v ustrezno dokumentacijo. Pri tem je treba evidentirati odvzem mediščnih satov, točenje medu in pobiranje drugih ekoloških pridelkov ter ob tem navesti datum točenja oz. pobiranja ter vrsto in količino pridelka.

II. VKLJUČITEV ČEBELARSTVA V EKOLOŠKO ČEBELARJENJE

Postopek preusmeritve v ekološko čebelarjenje se začne s prijavo v sistem nadzora nad ekološkim kmetijstvom oz. v tem primeru čebelarjenjem. V Sloveniji nadzor izvajajo neodvisne, pooblaščene in akreditirane nadzorne organizacije. Te potem vsako leto izvajajo nadzor v vseh ekoloških kmetijah oz. čebelarstvih.

Ekološko pridelavo oz. predelavo v Sloveniji nadzirajo tri nadzorne organizacije, ki jih je za izdajanje certifikatov imenovalo Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, njihovo delo pa nadzoruje Slovenska akreditacija:

KON-CERT, Inštitut za kontrolo in certifikacijo v kmetijstvu in gozdarstvu, njihova koda: SI-EKO-001

IKC, Inštitut za kontrolo in certifikacijo UM, njihova koda: SI-EKO-002

BUREAU VERITAS, SI-EKO-003

Pridelavo oz. predelavo čebeljih pridelkov lahko kot ekološko označimo le, če je njihova pridelava oz. predelava potekala v skladu z določili uredb oz. pravilnikov in če je obdobje preusmerjanja v ekološko čebelarstvo trajalo najmanj dvanajst mesecev. Šele po končani preusmeritvi in izpolnitvi vseh zapisanih določil lahko čebelarstvo svoje čebelje pridelke deklarira z nazivom ekološki.

Čebelarstvo, ki želi vstopiti v sistem ekološkega čebelarjenja in pri trženju čebeljih pridelkov uporabljati oznake za ekološko pridelavo, mora izpolnjevati določene zahteve, opredeljene v predpisih s področja ekološke pridelave.

III. TRŽENJE EKOLOŠKO PRIDELANIH ČEBELJIH PRIDELKOV

Trženje je zadnji in ključni korak, pri katerem čebelar naveže stik s kupcem. Ker imajo čebelarji ekološki pridelki po navadi posebno ciljno skupino kupcev, je treba med preusmeritvijo in tudi pozneje v okviru trženja poiskati to ciljno skupino in si pridobiti njeno zaupanje. Kupci ekoloških proizvodov so po navadi zelo ozaveščeni glede zdrave prehrane kot tudi glede vpliva pridelave hrane na okolje. V čebelarstvu že med preusmeritvijo načrtujemo tudi možnosti za trženje. Tako se lahko odločimo za prodajo na domu, tržnicah, sejmihi ali pa svojo pozornost namenimo pridelavi in prodajo zaupamo specializiranim tržnim subjektom.

Označevanje ekoloških pridelkov in izdelkov

Proizvod oziroma pridelek, pridelan v okviru ekološkega čebelarstva, mora biti deklariran z nazivom ekološke pridelave. Nosi lahko tudi

oznako »ekološki« ali dodatne označbe, kot je biološki ali biodinamični. Oznako »ekološki« ekološki kmetiji dodeli Ministrstvo za kmetijstvo in okolje na podlagi *Pravilnika o zaščitnem znaku za označevanje kmetijskih pridelkov oziroma živil* (Ur. l. RS, št. 58/2001). Oznaka »ekološki« od 1. julija 2010 naprej ni več obvezna, temveč je postala prostovoljna izbira posamezne ekološke kmetije oziroma ekološkega čebelarstva. Ta oznaka je obvezna le za postopke pridelave, ki so podrobneje opredeljeni v *Pravilniku o ekološki pridelavi in pridelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil*.

Uradne ekološke oznake:

Od 1. julija 2010 je v Evropi obvezen enoten znak za vse proizvode, ki so bili pridelani oz. predelani v skladu z Uredbo EU o ekološkem kmetijstvu. Poleg logotipa morata biti navedena tudi kraj, v katerem so bile sestavine pridelane (npr. kmetijstvo EU ali zunaj EU, lahko tudi ime posamezne države), ter šifra nadzorne organizacije, ki je pridelavo oz. predelavo nadzirala ter izdala certifikat.

Prejšnji evropski znak za ekološko kmetijstvo. Še vedno ga je mogoče opaziti na kaki embalaži, natisnjeni pred uveljavitvijo novega evropskega znaka.

ekološki

Pred 1. julijem 2010 so morala imeti ekološka živila, izdelana v Sloveniji, na embalaži državni znak ekološki. Po tem datumu je uporaba državnega ekološkega znaka prostovoljna.

Poleg navedenih oznak za pridelke iz ekološke pridelave poznamo na področju označevanja ekoloških proizvodov v Sloveniji še nekatere priznane blagovne znamke interesnih povezav ekoloških kmetov. Tako lahko člani Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije uporabljajo kolektivno znamko Biodar, biodinamični kmetje ali čebelarji pa blagovno znamko Demeter.

Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije (ZZEKS) je registrirala blagovno znamko BIODAR, ki združuje slovenska živila, pridelana in predelana po standardih te

Zveze. Standardi so v nekaterih zahtevah strožji od državnih (in evropskih). Znamka jamči, da živila izvirajo s kmetije, ki je v celoti preusmerjena v ekološko pridelavo, in potrjuje, da je živilo ekološkega izvora ter da ga od njive oz. hleva do prodajne police nadzirajo kontrolne organizacije. Zaradi navajanja individualne šifre uporabnika, njegovega imena in naslova je poreklu živila mogoče slediti do njegovega izvora.

DEMETER je visoko kakovostna in v številnih državah izjemno cenjena blagovna znamka za proizvode, pridelane po biološko-dinamični metodi. Izjemno stroge zahteve in zelo strog nadzor nadgrajujejo zahteve ekološke pridelave po merilih evropske uredbe. Za kmete so njihove kmetije živi, enkratni sistemi. Pri pridelavi ne uporabljajo nikakršnih sintetiziranih kemičnih sredstev, temveč pri delu z naravnimi bogastvi v energijsko-duhovni povezanosti razvijajo svoje strategije.

Posebno poglavje v ekološki pridelavi je trženje, saj tovrstna živila navadno kupuje manjši del populacije, vendar so ti ljudje po navadi zelo ozaveščeni, informirani in izobraženi, zato so tudi zahtevnejši. Za zdaj je trženje ekoloških čebeljih pridelkov prepuščeno inovativnosti posameznikov, vendar že obstajajo nekatere usmeritve, ki bi lahko bili zametki organiziranega in obsežnejšega trženja tudi na tem področju.

Posebno poglavje v ekološki pridelavi je trženje, saj tovrstna živila navadno kupuje manjši del populacije, vendar so ti ljudje po navadi zelo ozaveščeni, informirani in izobraženi, zato so tudi zahtevnejši. Za zdaj je trženje ekoloških čebeljih pridelkov prepuščeno inovativnosti posameznikov, vendar že obstajajo nekatere usmeritve, ki bi lahko bili zametki organiziranega in obsežnejšega trženja tudi na tem področju.

IV. SKLEP

Ekološko čebelarjenje je čebelarjenje, ki je prijazno do čebel, torej takšno, ki se skuša čim bolj približati naravnim procesom v čebelji družini. Gre za višjo obliko čebelarjenja, ki zahteva od čebelarja dodatno znanje in spretnosti ter ga postavlja pred odgovorno nalogo: pridelati čebelje pridelke brez kakršnih koli ostankov za porabnika, ki je za tak pridelek pripravljen plačati več.

Viri:

- Bavec, M., in sod. (2009): Sredstva in smernice za ekološko kmetijstvo. Maribor: Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede, Inštitut za ekološko kmetijstvo.
- Zupancič, M. (2011): Ekološko čebelarjenje. V: Augustin, V. (ur.), (2011): Čebelarski zbornik – zbornik XXXIV. državnega čebelarskega posveta.
- Brdo pri Lukovici: Čebelarska zveza Slovenije, Javna svetovalna služba v čebelarstvu.